

K R O N I K A

Z historie a současnosti Česko-polského kulturně vzdělávacího partnerství Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013

Úvod

Myšlenka Evropské unie podpořit vzájemnou spolupráci a poznávání kulturní historie a současnosti příhraničních regionů, seznámení se se způsobem každodenního života obyvatel sousedních regionů, s nimiž jsou takové regiony mnohdy spojeny společnou historií a kulturně si jsou vzájemně blízké, se jeví jako velmi užitečná. Rozvoj národního jazyka a kultury ve specifických podmínkách příhraničních regionů, s vlastním centrálně řízeným školstvím a národním vzdělávacím systémem na české i polské straně, se tak otevřel novým možnostem, jež EU nazvala podle hlavní myšlenky sbližování, vzájemného poznávání, a tudíž tak potřebného porozumění a konkrétní spolupráci *Překračujeme hranice!*

Program dvoustranné česko-polské přeshraniční spolupráce proto zaujal pracovníky sekce polské filologie katedry slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci do té míry, že podle informací uveřejněných na internetových stránkách olomouckého Centra pro regionální rozvoj ČR – Společného technického sekretariátu (JTS) začali hledat potenciálního polského partnera, tj. vysokoškolské pracoviště, které by obdobným charakterem své činnosti vyhovovalo představám o obsahu a formách realizace budoucího projektu¹. Po dvouměsíčních dvoustranných jednáních byl stanoven obsah příští spolupráce dvou pracovišť: Univerzity Palackého v Olomouci, její filozofické fakulty a katedry slavistiky, jejíž sekce polské filologie se stala vedoucím partnerem příští spolupráce s Opolskou univerzitou v Opoli, její Fakultou filologických věd a katedrou slavistiky, jejíž bohemistická sekce se stala partnerem projektu. Výsledkem dalších společných jednání českého a polského partnera byl dohodnutý název společného projektu *Česko-polské kulturně vzdělávací partnerství*, jež je činné v rámci CZ.3.22/2.3.00/08.00029 *Operačního programu přeshraniční*

¹ <http://www.cz-pl.eu/c-jts-olomouc.html>

spolupráce ČR – PR 2007–2013, prioritní osa 22.2. *Podpora rozvoje podnikatelského prostředí a cestovního ruchu*, oblast podpory 22.2.3 *Podpora spolupráce v oblasti vzdělávání*.

Operační program je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj a státního rozpočtu ČR se spoluúčastí FF UP pod záštitou Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Výsledky řešeného projektu jsou umístěny od počátku řešení projektu na společné webové adrese².

Celoživotní vzdělávání olomouckých polonistů a opolských bohemistů

Cílem této podpory je tedy optimální rozvoj dalšího celoživotního vzdělávání českých a polských studentů a předpokladem naplnění tohoto cíle je rozšíření a tematické obohacení filologicky orientovaných vzdělávacích programů obou vysokých škol o dílčí poznatky z oblasti filmové kultury obou partnerů, tj. české a polské kineematografie.

Pro zajištění realizace všech plánů projektu byla založena oběma partnery dvě kulturně vzdělávací centra: v sekci olomoucké polonistiky Polské kulturně vzdělávací centrum Olomouc (PKVC) a Klub přátel polského kina (KPPK); opolská bohemistika založila analogicky České kulturně vzdělávací centrum Opole (ČKVC) a Klub přátel českého kina (KPKČ).

Ve studijních programech obou partnerů jsou vymezeny vzdělávací cíle v rámci základních (A) předmětů, kdežto volitelné (B) předměty jsou realizovány s ohledem na možnosti každého oboru studia dané vysoké školy do značné míry individuálně a specificky. Jsou to právě volitelné předměty filologického bakalářsko-magisterského studia polské filologie v rámci slavistiky v Olomouci a české filologie v rámci slavistiky na Opolské univerzitě, které se staly východiskem pro vymezení okruhu potřebných inovací volitelného (B) studijního předmětu: *Kapitoly z polského celovečerního filmu* a *Kapitoly z polského filmového dokumentu* v sekci polské filologie a analogicky zavedení nového předmětu *Český hraný film* a *Český animovaný film* na opolské bohemistice. Realizuje se tak i další z cílů tohoto projektu: propojení tradičního filologického studia polského jazyka a literatury v olomoucké sekci polské filologie (od uvedení do jazykovědné a literárněvědné problematiky, přes výuku fonetiky a fonologie, morfologie a syntaxe k jazykovým a konverzačním cvičením, kultu-

² <http://czpl.polonistika.upol.cz/>

ru polského jazyka, literární historii a analýze beletrie od nejstarší doby do současnosti) a obdobně pak českého jazyka a literatury na opolské bohemistice. Uvedené formy studia jsou doplňovány studiem současné polské filmové kultury.

V sekci polské filologie katedry slavistiky FF UP má mnohaletou tradici výuka, jež rozšiřuje tradičně chápáné filologické studium polského jazyka a literatury o předměty věnované studiu polských reálií v diachronním, ale hlavně synchronním plánu, jejichž součástí jsou mimo jiné aktuální zeměpisné a kulturní informace o polských národních symbolech. Zařazeny jsou také informace o kulturním životě obyvatel významných polských měst a jejich architektury, v tematické nabídce je např. přehled vývoje populární hudby od 50. let 20. století do dneška, pozornost je též věnována významným osobnostem polského filmu. K výuce polské filologie patří dlouhodobě volitelné (B) předměty *Kapitoly z polského celovečerního filmu* a *Kapitoly z polského filmového dokumentu*, jejichž obsah je v rámci projektu průběžně doplňován o nejnovější informace o nových filmech, o hereckých legendách i o těch osobnostech polského filmu, které znají i čeští diváci. Zájem olomouckých polonistů o polské filmy a obdobně zaujetí pro českou filmovou produkci v polském prostředí opolské bohemistiky se staly základem pro vznik společného projektu s cílem propagovat vzájemné poznávání filmové kultury sousedů.

Čeští polonisté považují polské filmy nejen za zdroj kulturních informací o zpracovávaných tématech a jejich realizaci pozoruhodnými polskými protagonisty, ale také za sekundární prostředek jazykové výuky. Prostřednictvím osvojování si polského jazyka jsou vytvořeny podmínky ke sblížování obou kultur nejen v akademickém prostředí v rámci obou univerzit, ale také mimo ně.

Pokračováním všech aktivit českého partnera bude pořádání Dnů polské kultury v Olomouci – festivalu polských filmů, jehož organizátorem bude Klub přátel polského kina vždy v březnu v letech 2011, 2013, 2015, 2017.

Pro početní rozšíření okruhu českých percipientů, kterým je třeba přiblížit různé stylové vrstvy polštiny, jejichž nositeli jsou polští filmoví protagonisté, ať už ve filmovém dokumentu, nebo v celovečerních filmech a která je velmi často směsicí nespisovného polského jazyka od kolokviálních variant až ke slangu, argotu a speciálnímu jazyku lidí společenské periferie, je nutné opatřit každý polský film překladem dialogových listin do obdobně stylově a sociálně diferencované češtiny. Takto již bylo českým partnerem zpracováno celkem 40 polských filmů, z toho 30 filmů dokumentárních a 10 celovečerních, s medailony 24 polských režisérů a oblíbených polských hereckých osobností, které se trvale zapsaly i do povědomí českých diváků. Polský partner vzhledem k menšímu počtu studentů zakoupil také celkem 40 českých filmů, jež jsou opatřeny českými titulky, takže i on bude po zakončení projektu pokračovat ve svém regionu – příhraničním opolském kulturním areálu, v propagaci českého filmového umění.

Polští bohemisté, jejichž zájem o české filmy koresponduje s celospolečenskou oblibou českých filmů do té míry, že v Polsku vznikl a je poměrně frekventován

polský žertovný frazeologismus *Nikt nie wie, dlaczego tak jest, zupełnie jak w czeskim filmie*, jenž vznikl v 70. letech 20. stol. Tehdy byla v Polsku promítána česká válečná filmová komedie režiséra Josefa Macha z r. 1947 s názvem *Nikdo nic neví*, kterou měli možnost čeští diváci zhlédnout již v listopadu dotyčného roku. Z komentářů dnešních českých filmových diváků jasně vyplývá, že považují tuto absurdní komedii s hlavními protagonisty Jaroslavem Marvanem a Františkem Filipovským za vynikající způsob, jak se s prožitou válečnou zkušeností vyrovnat „po česku“. To, že tento český film našel své diváky v Polsku až v 70. letech, souvisí s odlišnou zkušeností Poláků s 2. světovou válkou, s mnohanásobně vyššími hmotnými ztrátami, ale hlavně s množstvím polských obyvatel, kteří válku nepřežili. V Polsku by bylo nepřijatelné český film *Nikdo nic neví* promítat v roce jeho vzniku.

Polský partner, který neměl v nabídce volitelných předmětů informace o českém filmovém umění, rozšířil nabídku volitelných (B) předmětů studia uvedením dvou nových předmětů: *Kapitoly z českého celovečerního filmu* a *Kapitoly z českého filmového dokumentu*.

Polský partner dále podle plánu projektu rozšířil nabídku volitelných (B) předmětů studia (od února 2009 do září 2010 uvedením nového předmětu s pracovním názvem *Nasz świat, inny świat, Film czeski w kontekście historycznym*). Filmovými projekcemi českých filmů s přeloženými dialogovými listinami do polštiny zajistil polský partner popularizaci české filmové kultury na Opolské univerzitě a v Opolském vojvodství.

Pokračováním všech aktivit polského partnera bude pořádání Dnů české kultury v Opoli – festivalu českých filmů, jehož organizátorem bude Klub přátel českého kina vždy v březnu v letech 2012, 2014, 2016 a 2018.

Areál filologicko-kulturního studia v rámci Univerzity Palackého a Opolské univerzity Opole se rozšířil do rámce obou příhraničních regionů, Olomouckého kraje a Opolského vojvodství, neboť výsledky řešeného projektu budou součástí naplánovaných aktivit v rámci udržitelnosti projektu až do roku 2018³. Kromě činností spojených se vzdělávacím programem polské filologie v sekce polonistiky v Olomouci a české filologie na bohemistice v Opoli organizují obě centra celkem pět mezinárodních konferencí. Součástí všech konferencí je prezentace projektu. Polské kulturně vzdělávací centrum (PKVC), založené dne 20. listopadu 2008 se sídlem v sekci polské filologie katedry slavistiky (Vodární 6, Olomouc), jehož vedoucím je dr. Michał Hanczakowski, a Klub přátel polského kina, založený téhož dne, zahájily svou činnost u příležitosti konání I. mezinárodní konference pořádané českým vedoucím partnerem s názvem *Spory o Polsko a jejich odraz v polské literatuře 20. století*, která se uskutečnila za účasti opolských studentů-bohemistů a jejich vyučujících. Konference se věnovala složité situaci v polské společnosti hledající v nedávné minulosti

³ Dosavadní výsledky inovačních činností jsou umístěny na <http://czpl.polonistika.upol.cz/cz/osobnosti-polskeho-filmu.html>.

i dnes odpověď na otázky: *Jací jsme, my Poláci, jak se sami cítíme, jak nás reflektuje naše literatura a historie, jaká traumata prožíváme?*

K těmto tématům se vyslovili olomoučtí pracovníci sekce polské filologie spolu s doktorandy a již přehled jejich vystoupení svědčí o různém přístupu k hlavnímu tématu. Tak např. Michał Hanczakowski si vybral ke své interpretaci zneklidňující problematiku, jak ji nastolil Jan Tomasz Gross a jež se týká odpovědnosti Poláků za nedávné události v době války s názvem *Szok kulturowy – kształtowanie się historiografii narratywistycznej w Polsce na przykładzie tekstów Jana Tomasa Grossa*, Marie Sobotková věnovala pozornost básním Zbigniewa Herberta, od jehož smrti tehdy uplynulo 10 let – to byla příležitost nových podnětných návratů k jeho básnické reflexi soudobého světa a člověka v něm s názvem *Zbigniew Herbert i jego refleksja świata oraz człowieka (na przykładzie tłumaczeń czeskich)*.

Doktorandi Martina Bořilová a Jan Jeništa, kteří se věnují nejnovější polské próze, nazvali svůj příspěvek *Smetištní průzkum, Charakteristika tvorby nejmladších polských prozaiků, syntéza generačních znaků*, kdežto Marcel Hořák a Martina Binková se vrátili k tvorbě nejstaršího žijícího polského spisovatele, Tadeusze Różewicze, příspěvkem *Tadeusz Różewicz ocenia współczesną Polskę*. Nedávná bouřlivá minulost výjimečného stavu (stanného práva) v letech 1981–1983 inspirovala Agatu Tarnawskou k hudební prezentaci zpívané neoficiální opoziční poezie k vystoupení na téma *Dwubiegunowość czyli »nasza« racja i »ich« kłamstwo w okresie stanu wojennego na materiale podziemnej poezji śpiewanej*.

Polský partner a České kulturně vzdělávací centrum v Opole, jehož vedoucím je Mgr. Roman Kanda, zorganizoval za účasti zástupce českého partnera dr. Michała Hanczakowského dne 19. února 2009 II. mezinárodní konferenci s názvem *Spor o smysl českých dějin*. Téhož dne byla podepsána zakládající listina Českého kulturně vzdělávacího centra v Opolí, jehož vedoucím se stal Mgr. Roman Kanda, a byl založen také Klub přátel českého kina. Obě iniciativy vznikly u příležitosti konání II. mezinárodní konference pořádané polským partnerem.

Z referátů II. mezinárodní konference s názvem *Spor o smysl českých dějin*, které byly obdobně jako referáty české věnující se *Sporům o smysl polských dějin* velmi různorodé, jasně vyplynulo, jak se Češi během minulosti i v době současné sami vymezují, jaké jsou neurastenické body od minulosti k dnešku v české historii, jak reflektuje beletrie problematiku identity Čechů a češství, ale také jak jsou Češi a česká společnost v nově uspořádané evropské společnosti vnímáni v polském prostředí nebo i mimo Evropu, např. ve vybraných učebnicích české historie v Polsku a Velké Británii (Adam Písek: *XX-wieczne dzieje Czechów i ich państwa w wybranych współczesnych polskich i brytyjskich podręcznikach do historii*).

K přelomu 19. a 20. století se vracely hned čtyři referáty; první příspěvek (referující Marcin Wawrzki z: *Postać Huberta Gordona Schauera a jego podejście do sprawy czechości w XIX wieku*) se týkal názorů Huberta Gordona Schauera a jeho zásadní studie na téma *Naše dvě otázky: Co jest úkolem našeho národa*

a *Jaká je naše národní existence*, uveřejněnou v Čase r. 1886; účasti Miloše Martena ve sporu o smysl českých dějin se věnoval další příspěvek (Aleksandra Paják: *Głos Miloša Martena w sporze o sens czeskich dziejów*); hned dvakrát byl uveden Alois Jirásek, jednou v souvislosti s národní českou identitou (Grzegorz Marchel: *Alois Jirasek a tożsamość narodowa*) a podruhé je zmíněn jako autor románu *Temno* v souvislosti rehabilitací českého baroka (Dorota Głenská: *Mroki Aloisa Jiráska a rehabilitacja czeskiego baroku*). Dvacátému století a reflexi problematiky češství či smyslu českých dějin, jak je chápal Milan Kundera, se věnoval další referát (Adrianna Mazurkiewicz: *Wydarzenia Praskiej Wiosny oczyma Milana Kundery*), obdobně tomu bylo i ve sporu o smysl českých dějin na konci 60. let 20. století v polemice Kundera vs. Havel (referující Jan Mervart). Strhujícím a dramatickému tématu zasvětila Olga Czernikow příspěvek *Wokół problemu historii i tożsamości w powieści Radki Denemarkowej Peníze od Hitlera*, románu, který oprávněně vzbudil diskuse v českém prostředí svou přímočarou a nekompromisní reflexí osudu hlavní hrdinky Gity Lauchsmannové s jejím česko-německo-židovským původem a marnou snahou najít své místo v poválečném Československu.

III. mezinárodní konferenci zorganizovali ve dnech 24. 3. – 26. 3. 2009 vedoucí český partner a Polské kulturně vzdělávací centrum Olomouc. Za účasti opolských bohemistů a olomouckých polonistů spolu se studenty, kteří pobývali v Olomouci v rámci programu ERASMUS, se uskutečnila tato konference s názvem *Festival polské a české aforistiky (Ke 100. výročí narození Stanisława Jerzyho Lece)* v prostorách sekce polské filologie katedry slavistiky FUP ve Vodární ul. 6. Patronát nad festivalem převzal generální konzul PR Jerzy Kronhold a hejtmán Olomouckého kraje Ing. Martin Tesářík. Jednání festivalu podpořil pozdravným dopisem ředitel Polského institutu v Praze dr Maciej Szymanowski.

Domácí i zahraniční referenti svými příspěvky doložili, že obě aforistiky, polská i česká, jsou produktivními žánry a že obě kultury z ní čerpají dodnes. Humor, satira, žert, legrace i lidová švanda byly předmětem úvah deseti referujících a účastníků workshopu studentů. Úvodní zamyšlení Mieczysława Baloowského věnované jubilentovi pod názvem *Stanisław Jerzy Lec i jego aforizmy* vystřídala vystoupení Andrzeje Zieniewicze *Zbigniew Herbert jako aforista* a Mirosława Jelonkiewicze *Fraszki Jana Sztaudyngera* rozšířila úhel polského pohledu o produktivní žánr polské aforistiky a legráček, kterým dal název „frašky” již Jan Kochanowský směrem k českým reflexím téže problematiky, a to ve vystoupeních českých referujících: Jiří Fiala pojednal diachronně o vývoji české aforistiky (*To nejlepší z české aforistiky – diachronně*) a Marie Sobotková se věnovala přehledu současné české aforistiky (*To nejlepší z české aforistiky – synchronně*). První den jednání završila prezentace polského překladu knížky českého aforisty Jana Sobotky *Aforyzmy o nich, o was i o nas*. Překlad českého originálu pořídila Grzyňa Balowska. Tuto publikaci obdrželi všichni účastníci konference. Druhý den festivalu byl zcela filmový: Marie Sobotková připravila ke 110. výročí české kine-

matografie *Přehled historie a současnosti českého filmu (1898–2008)* spolu s ukázkami českého filmu Jiřího Menzela *Obsluhoval jsem anglického krále*. V diskusi se opět potvrdilo, že český pohled na předválečnou dobu v obecně lidských situacích je blízký i mladým polským bohemistům, a tedy že k obohacení tradiční výuky cizího jazyka a kultury může velmi výrazně a trvale pomoci filmové ztvárnění národního historického období, o němž oficiální dějiny podávají pouze suchý výčet fakt. Poslední den festivalu se nesl v duchu inteligentní studentské zábavy – workshopu, v němž všichni byli herci i diváci a jejich vystoupení *Sto let, sto vět v aforismech Stanisława Jerzyho Lece*, jak studenti v čele s vedoucím překladatelského semináře Janem Jeništou své představení nazvali, dokázalo, že St. Jerzy Lec a jeho moudré glosy a postřehy jsou živé dodnes. Závěr festivalu prezentoval zásluhou Moniky Krzempék a Agaty Tarnawské výsledky práce studentských řešitelů projektu, který organizátorky nazvaly *Z dílny členů Klubu přátel polského kina – projekce tří polských filmových dokumentů s překlady dialogových listin do češtiny*.

Doprovodným programem konference se stala výstava *Zbigniew Herbert (1924–1998)*, kterou zapůjčil Generální konzulát Polské republiky v Ostravě a již umístila ve svých prostorách Vědecká knihovna v Olomouci.

V plánovaných aktivitách projektu jsou zahrnuty i další činnosti, jež uzavírají program dvoustranného Česko-polského kulturně vzdělávacího partnerství. Rok 2010 je věnován organizaci IV. a V. mezinárodní konference, kromě toho v polovině tohoto posledního roku řešeného projektu *Operační program přeshraniční spolupráce ČR – PR 2007–2013* bude vydána společná publikace zpřístupňující historii Olomouce a Opole jako univerzitních měst.

Vedoucí český partner a Polské kulturně vzdělávací centrum Olomouc za účasti opolských bohemistů a olomouckých polonistů spolu se studenty, kteří pobývali v Olomouci v rámci programu ERASMUS, zorganizovali třídenní IV. mezinárodní konferenci, uspořádanou k dvoustému výročí narození K. H. Máchy, s názvem *Karel Hynek Mácha a evropský romantismus (13. 4. – 15. 4. 2010)*. Kromě vystoupení českých a polských literárních vědců se jednání konference věnovalo i problematice filmového ztvárnění části Máchova díla a autorovy osobnosti a reflexi současné české a polské filmové tvorby. Doprovodný program konference tvořily filmové projekce 45. ročníku *Mezinárodního festivalu populárně vědeckých a dokumentárních filmů Academia Film Olomouc 2010*.

V programu prvního dne IV. mezinárodní konference *Karel Hynek Mácha a evropský romantismus* vystoupil nejprve Ivo Pospíšil s podnětnými úvahami o místu tvorby Karla Hynka Máchy v kontextu evropského romantismu v příspěvku s názvem *Karel Hynek Mácha a typologie evropského romantismu*. Viktor Viktorová pojednal o *Máchových německých verších*, kdežto Drahomíra Vlašínová nazvala svůj příspěvek *Máchovsko-zeyerovsko-březinovské akordy v podání Miloše Martena*. Libor Pavera se vyslovil *K polským překladům díla K. H. Máchy* a první den konferenčního jednání uzavřel referát *Tvarosloví Cikánů* v podání

Františka Všetěčky. Pro účastníky konference byla připravena také filmová představení – prvního dne byl na programu film *Mág* Františka Vláčila z roku 1987, jehož projekce se uskutečnila v prostorách sekce polské filologie katedry slavistiky ve Vodární ulici.

Druhý den IV. mezinárodní konference zahájilo vystoupení Jiřího Fialy věnované K. H. Máchovi a české hudbě. *Zbigniew Trzaskowski* nazval svůj referát *Wstępowanie w świat Karela Hynka Máchy*. *Lenka Vítová* se vyslovila *K místu díla K. H. Máchy v Polsku*, zamyšlení *Aleksandry Pająk* neslo název *Karel Hynek Mácha a historia*. O tom, jak byla reflektována osobnost K. H. Máchy v *Kritickém měsíčníku*, pohovořila *Joanna Maksym-Benczew*. Také druhý den jednání uzavřela projekce filmu, a to režiséra Františka Antonína Brabce *Máj* z roku 2008, o němž režisér prohlásil: „*Máji* jsem věnoval své tělo i duši“⁴.

Třetí den IV. mezinárodní konference byl opět ve znamení „máchovsko-filmovém“. *Dobrochna Dabert Bakula* nazvala svůj příspěvek *Nowe spotkania literatury i filmu w kinie polskim ostatnich dekad*, k problematice historického filmu v soudobé humanistice soustředil svou pozornost *Bogusław Bakula* zamyšlení *Film historyczny w refleksji humanistycznej*. Návratem k ústřednímu máchovskému tématu byly dva referáty polských kolegů: *Mieczysław Ballowski* pojednal o klíčových slovech v tvorbě K. H. Máchy v referátu s názvem *Słowa kluczowe w twórczości Máchy*, *Grażyna Balowska* analyzovala vizuální podněty textu *Máje* v příspěvku s názvem *Barwy Maja Máchy*. Závěr posledního dne IV. mezinárodní konference byl věnován reflexi s názvem *Widzenie historii przez Polaków i Czechów w nowych polskich i českých filmech historycznych*, připravené Magdalenou Piekar. Třetí den konference pak definitivně uzavřela projekce českého filmu Karla Antona *Cikáni* z roku 1921.

Součástí projektu Česko-polské kulturně vzdělávací partnerství je vydání společné propagační publikace s názvem *OLOMOUC – OPOLE Dvě univerzitní města* a v polské verzi *OŁOMUNIEC – OPOLE Dwa miasta uniwersyteckie*, obsahující dvakrát 100 stran textu spolu s fotografickou dokumentací o obou městech a jejich univerzitách. O všech dosažených výsledcích společné práce obou partnerů projektu bude jednat závěrečná bilanční konference 29. září 2010, kdy bude rovněž prezentována uvedená publikace.

Marie Sobotková, Olomouc

⁴ <http://www.ct24.cz/kultura/25381-maj-f-a-brabce-startuje-v-ceskych-kinech-jiz-za-tyden/21.2.2010>.